

УДК 378.147:61

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1\(47\)-1274-1282](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1(47)-1274-1282)

Черненко Ніна Анатоліївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовної підготовки, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, тел. (044) 454 49 15, <https://orcid.org/0000-0001-9438-433X>

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЗА УМОВ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

Анотація. Компетентнісно орієнтоване навчання в системі вітчизняної вищої освіти постає закономірним етапом її еволюції у напрямку від традиційної настанови на здобуття знань до потреби емпіричного втілення цих знань, умінь та навичок. Відтак, переорієнтація освіти на компетентнісно орієнтовану має на меті підготувати фахівців, котрі б вміли та свідомо прагнули застосувати набутий при навчанні досвід у своїй професійній діяльності. Компетентнісно орієнтований підхід є безумовно важливим кроком для подолання розриву між теорією та практикою, адже орієнтує здобувачів освіти на усвідомлений підхід до власного навчання і формування тих навичок і вмінь, котрі дозволять їм у майбутньому бути конкурентно-здатними суб'єктами ринку праці. Протягом останніх десятиліть питання оптимізації вищої медичної освіти спонукало до пошуку ефективних шляхів підготовки лікарів у руслі компетентнісного підходу. Водночас стрімка віртуалізація сучасного інформаційного простору, надзвичайно швидке оновлення інформації в кожній окремій галузі суспільного життя, необхідність володіння актуальними даними зумовили своєрідну когнітивну трансформацію способу обробки інформації, котру вже традиційно називають кліповим мисленням. Кліповість як когнітивна характеристика індивіда на сьогодні стала об'єктивною реальністю, притаманною певною мірою чи не кожному студенту. Перевагами кліпового мислення є його швидкість та можливість опрацювати значні масиви інформації, у той же час інформаційний серфінг та фрагментарність, мозаїчність освоєння інформації позначаються на здатності студентів мислити послідовно, здійснюючи критичний аналіз явищ. Кліпове мислення значною мірою впливає на ефективність формування термінологічної компетентності студентів-медиків, а відтак, методика викладання греко-латинської медичної термінології має відповідним чином реагувати на цей дидактичний виклик. У статті проаналізовано основні складові термінологічної компетентності майбутніх лікарів та запропоновано шляхи адаптації методів навчання до реалій кліпового сприйняття інформації за допомогою застосування новітніх навчальних застосунків зокрема.

Ключові слова: професійна компетентність, освіта, навчання, кліпове мислення, інформація, метод, термінологічна компетентність, термінологія.

Chernenko Nina Anatoliyivna PhD in Philology, Associate professor of Department of language studies, Bogomolets National Medical University, Kyiv, tel.: (044) 454 49 15, <https://orcid.org/0000-0001-9438-433X>

FORMATION OF TERMINOLOGICAL COMPETENCE OF MEDICAL STUDENTS UNDER THE CONDITIONS OF CLIP THINKING

Abstract. Competency-based learning in the system of domestic higher education represents a natural stage in its evolution from a traditional focus on acquiring knowledge to the need for empirical application of these knowledge, skills, and abilities. Consequently, the reorientation of education towards a competency-based approach aims to prepare professionals who are capable of and consciously motivated to apply the experience gained during their studies in their professional activities. The competency-based approach is undoubtedly a crucial step in bridging the gap between theory and practice in education, as it encourages learners to adopt a conscious approach to their studies and develop the skills and abilities necessary to become competitive participants in the labor market in the future. Over recent decades, the issue of optimizing higher medical education has prompted the search for effective methods of training physicians within the framework of the competency-based approach. At the same time, the rapid virtualization of the modern information space, the extraordinarily fast renewal of information in every sphere of public life, and the necessity of possessing current data have led to a specific cognitive transformation in the way information is processed, traditionally referred to as clip thinking. Clip thinking, as a cognitive characteristic of the individual, has already become an objective reality, to some extent inherent in almost every student. The advantages of clip thinking include its speed and ability to process large volumes of information. However, information surfing, along with the fragmentary and mosaic acquisition of knowledge, affects students' ability to think sequentially and critically analyze phenomena. Clip thinking significantly impacts the effectiveness of developing medical students' terminological competence; therefore, the methodology for teaching Greek-Latin medical terminology must adequately address this didactic challenge. The article analyzes the main components of the terminological competence of future doctors and proposes ways to adapt teaching methods to the realities of clip information perception, including the use of innovative educational applications.

Keywords: professional competence, education, learning, clip thinking, information, method, terminological competence, terminology.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної вищої освіти визначальною стає її інтеграція до європейського та й загалом світового академічного простору. Відтак, відбувається еволюція принципів навчання від

традиційного набуття студентами знань, умінь та навичок до практично орієнтованого компетентнісного підходу. У той же час змінився сам спосіб роботи студентів з інформаційними джерелами: кількість інформації з певної галузі знань зростає настільки швидко, що необхідність охопити величезний масив даних детермінує особливий тип сприйняття – кліпове мислення. Як зазначають дослідники, кліповість перетворилася з альтернативного способу освоєння інформації на визначальний, особливо для молоді. Таким чином, постає необхідність адаптації методів навчання до специфіки такого типу мислення з урахуванням його переваг та задля нейтралізації його недоліків. Термінологічна компетентність майбутніх лікарів є неодмінною умовою їх успішної професійної діяльності. Відтак, опанування медичною термінологією в умовах кліповості мислення також потребує адаптації методичних підходів, спрямованих на свідоме і якісне засвоєння великої кількості спеціальних медичних термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіку та виклики компетентнісно орієнтованої освіти успішно досліджують Мілорадова Н.Е., Шевченко В.В., Волощук І.П., Мачинська Н.І. Кліпове мислення як новітня реальність сприйняття інформації постало об'єктом наукового інтересу таких дослідників, як Жукова О.А., Павлов В.О., Лукіяничук А.М., Яковліва О.П., Бухало І.В., Кондрашова А.В. У той же час питання формування термінологічної професійної компетентності майбутніх лікарів саме у реальностях кліпового мислення на сьогодні потребує ширшого осмислення та опрацювання фахівцями.

Мета статті – дослідити, яким чином кліпове мислення впливає на формування фахової термінологічної компетентності майбутніх лікарів та запропонувати дидактичні інструменти для пристосування методики викладання медичної термінології студентам, котрі є носіями такого кліпового мислення.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, поняття компетентнісної освіти виникло в США наприкінці 80-х років ХХ століття внаслідок осмислення роботи видатних вчителів. Компетентнісний підхід у освіті почали визначати як такий, що спрямовує освітній процес у напрямку досягнення певного визначеного освітнього результату [1, с. 234]. На відміну від традиційної системи освіти, компетентнісно орієнтоване навчання спрямоване не на накопичення знань, умінь та навичок, а на виховання фахівця, котрий здатний творчо та ефективно застосовувати набуті знання та вміння при вирішенні практичних завдань у його професійній діяльності [1, с. 235]. Суттєвою перевагою компетентнісно орієнтованого навчання є й те, що студент має змогу долучитися до вибору тих фахових компетентностей, котрі він бажає сформувати під час вивчення певної дисципліни. Таким чином, компетентнісний підхід у освіті дає можливість здобувачам освіти формувати індивідуальні цілі навчання та більш усвідомлено ставитися до здобуття фахової освіти. Освітній процес спрямовується на досягнення певного

практичного результату, завдяки чому студенти цілеспрямовано прагнуть практично застосовувати набуті знання і навички. Отже, компетентнісно орієнтована система освіти має на меті підготовку не просто освічених людей, а саме компетентних кадрів, при цьому якісно забезпечуючи потреби ринку праці [2, с.34]. Відтак, саме компетентнісний підхід при підготовці фахівця певної галузі дозволяє подолати прірву між теорією та практикою, котра упродовж тривалого часу становила серйозну проблему як для молодих фахівців, так і для роботодавців.

Формування фахових компетентностей постає центральним завданням підготовки майбутніх фахівців. Сутнісною характеристикою поняття «компетентність» є її практична орієнтованість. Незважаючи на те, що існує багато визначень компетентності, її інтегральною характеристикою завжди постає настанова на усвідомлене практичне застосування фахівцем здобутих навичок та умінь. Так, у рамках компетентнісної системи освіти компетентність розглядається, як «діяльнісна характеристика, міра інтегрованості людини в діяльність», а окрім того, певна компетентність є за своєю суттю усвідомленою настановою застосовувати набуті знання на практиці та відображає рівень як психологічної, так і соціальної готовності фахівця, допомагаючи йому успішно інтегруватися в суспільстві [3, с.126.]. У цьому контексті нам імпонує визначення професійної компетентності, яке пропонують Мілорадова Н.І. та Шевченко В.В., трактуючи її саме як компонент структури особистості, в якому зосереджено життєвий досвід, отриманий при здобутті освіти та який фахівець реалізує у професійній діяльності в умовах соціальної взаємодії [1, с. 236]. Отже, ознаками набуття певної компетентності є зокрема, психологічна готовність, усвідомлений підхід у вирішенні певного проблемного практичного завдання та здатність мислити як логічно і критично, так і творчо.

Як відомо, у сучасному глобалізованому світі усі сфери суспільного життя стають дедалі більш технологічними та діджиталізованими. Водночас відбувається стрімка трансформація способів засвоєння інформації, зумовлена тим, що сучасна молодь опрацьовує інформацію кардинально по-іншому, аніж попередні покоління. Так, новою світоглядною та освітньою реалією постає так зване кліпове мислення, котре детермінує особливий спосіб опрацювання інформації та її засвоєння: індивід швидко та доволі поверхово переключається між великою кількістю інформаційних фрагментів, орієнтуючи свою увагу на певні яскраві образи та візуальні концепти. Серед основних причин виникнення кліпового мислення можна назвати стрімкий розвиток інформаційних технологій та віртуалізацію в усіх сферах, надзвичайно великі обсяги інформації і легкий доступ до неї. Своєрідне миготіння різноманітних інформаційних фрагментів породжує необхідність когнітивної адаптації індивіда задля того, щоб охопити інформаційний потік та виділити з нього необхідні фрагменти. Тому ефективним інструментом для опрацювання

великого масиву інформації стає інформаційний серфінг, до якого постійно вдаються носії кліпового мислення.

Як зазначають дослідники, на новітньому етапі кліпове мислення вже стало основним способом сприйняття інформації [4], адже воно постає як адекватна відповідь на необхідність сприйняття і роботи з інформацією в умовах справжнього «інформаційного вибуху» [5, с. 33]. Таким чином, кліповий характер мислення студентів є тією реальністю, до якої має пристосуватися система освіти, а особливо в аспекті компетентісно орієнтованого навчання. Якщо здобувачі освіти є здебільшого носіями кліпового мислення, тоді прийоми та інструменти навчання доцільно пристосовувати до його особливостей, в той же час спрямовуючи студентів до розвитку вмінь здійснювати складні когнітивні операції аналізу, синтезу, класифікації тощо, навчаючи студентів мислити критично і послідовно та ефективно застосовувати набутий при навчанні досвід на практиці. Недоліками кліпового мислення є його фрагментарність, швидке перемикавання між інформаційними фрагментами, нездатність до встановлення логічних зв'язків між явищами та їх ієрархії. Таким чином, кліповість постає на заваді критичному осмисленню явищ та формування цілісної картини дійсності. Водночас завдяки інформаційному серфінгу кліпове мислення дає змогу залучити до обробки великі обсяги інформації та опрацьовувати декілька тематичних блоків.

За своєю суттю термінологічна компетентність лікаря є його здатністю до цілком усвідомленого розуміння та використання у спеціалізованому медичному дискурсі фахової термінологічної лексики з урахуванням клінічної та комунікативної ситуації. Лінгвістичний аспект термінологічної компетентності передбачає оволодіння студентами базовими принципами формування медичних термінів та поняттями граматичних категорій, особливостей морфологічної структури термінів та способів словотвору, синтаксису та формування спеціалізованого вокабулярію, достатнього для ефективного здійснення практичної діяльності лікаря. Не виникає сумніву, що знання та вільне володіння греко-латинською медичною термінологією є обов'язковою умовою професійної діяльності лікаря. Як відомо, медична термінологія має своїм джерелом дві неспоріднені античні мови: давньогрецьку та латинську. Перші медичні терміни зафіксовано ще у поемах Гомера «Іліада» та «Одіссея», а подальший розвиток медичної термінології детермінований професійною діяльністю античних лікарів: Гіппократа та його послідовників, александрійських лікарів, Галена, Цельса та багатьох інших. Упродовж століть медична термінологія формувалася як за рахунок запозичення грецьких термінів у латинську мову, так і через творення нових термінів латиною та грецькою мовами. Слід зауважити, що медична термінологія в своєму історичному вимірі є унікальним явищем, адже ми й донині активно використовуємо медичні терміни, створені тисячі років тому. Білінгвальний греко-латинський характер медичної термінології є її сутнісною характеристикою та зумовлює особливості вивчення медичних термінів.

Слід зауважити, що з огляду на здебільшого латинський базис анатомічної термінології, при її вивченні традиційний для класичних мов граматики-перекладний метод виявляє свою безумовну ефективність. З одного боку, як показує педагогічна практика, студентам-носіям кліпового мислення спершу дуже нелегко призвичаїтися до необхідності аналізу структури терміну (визначення граматичних категорій, встановлення синтаксичних зв'язків між однослівними термінами у складі багатослівного), адже це вимагає зосередженості та уваги. З іншого боку, саме традиційний граматики-перекладний метод, особливо під час роботи з багатослівними анатомічними термінами, допомагає розвинути навички аналізу, синтезу та критичного мислення, і певною мірою нейтралізувати недоліки кліповості.

В умовах кліпового мислення важливо застосовувати вправи, котрі б сприяли як кращому запам'ятовуванню лексики, так і розвивали б аналітичне мислення. Студент повинен не просто знати значення терміну, а й вміти аналізувати його структуру, розділяючи на морфеми, оскільки суфіксальний, префіксальний спосіб та основоскладання становлять базис творення клінічних термінів – найбільш практично задіяної в комунікації лікарів частини термінології. Одна й та сама морфема може утворювати десятки термінів, об'єднаних спільною семантикою (наприклад, суфікс *-itis* вказує на запалення та формує величезну кількість термінів). Таким чином, знати словотворчі моделі, вміти використовувати морфеми для творення нових термінів, а також правильно трактувати їх семантичні відтінки – неодмінна умова формування термінологічної компетентності лікаря. Оскільки кліповість передбачає як фрагментарність сприйняття, так і тяжіння до візуальної інформації, то новітні навчальні застосунки апелюють до обох цих аспектів. У цьому зв'язку особливо корисною може бути інтерактивна дошка Miro, яка пропонує широкий візуальний функціонал та дозволяє побудувати різноманітні вправи, спрямовані на засвоєння морфем.

Лінгвістична складова термінологічної компетентності лікаря також передбачає формування широкого особистого вокабулярію фахівця. І в цьому аспекті викладачам також доводиться долати виклики, пов'язані з кліповістю мислення студентів, особливо якщо йдеться про вивчення значної кількості однослівних анатомічних термінів. Окрім уже згаданої фрагментарності, притаманної кліповому мисленню, проблеми з запам'ятовуванням лексики мають кілька причин. Однією з них є недостатній рівень шкільної підготовки, особливо з іноземних мов (здебільшого англійської), внаслідок чого студенти не мають опертя на свій попередній успішний досвід. Слід додати, що часто-густо на перепоні до ефективного опанування медичних термінів, особливо анатомічних, стає також психологічний дискомфорт студентів, пов'язаний із невдачами у вивченні іноземної мови. Таким чином, навчаючи першокурсників греко-латинських термінів, викладачі постають перед множинним викликом поєднання кліпового мислення та психологічного дискомфорту

студентів. Як видається, для подолання цих проблем викладач повинен спершу пристосувати методику до особливостей кліпового сприйняття інформації. З цією метою на перших етапах доречно використовувати методи, що меншою мірою апелюють до аналітичного мислення, а спрямовані як на запам'ятовування слів, так і визначення їх граматичних форм за допомогою допоміжних матеріалів: лексичних карток, таблиць відмінкових парадигм тощо. Доцільним є застосування віртуальних навчальних додатків, таких як Duolingo cards, які зручно використовувати як на занятті, так і при вивченні лексики вдома. Для полегшення сприйняття і запам'ятовування нових термінів можна влаштовувати різноманітні навчальні ігри, котрі допоможуть нівелювати психологічний дискомфорт та знизити рівень стресу студентів, зокрема, за допомогою використання інтерактивної дошки Miro. Віртуальний навчальний застосунок Quizzlet дозволяє викладачу максимально творчо адаптувати матеріал заняття для досягнення навчальної мети, водночас за рахунок гейміфікації завдань апелюючи до кліпового сприйняття.

Важливим аспектом формування термінологічної компетентності є засвоєння особливостей транслітерації. Внаслідок впливу цілої низки історичних та екстралінгвістичних факторів саме латинська мова як мова науки усього європейського регіону є основною в термінологічній системі медицини. Водночас величезний масив медичних термінів є лексемами грецької мови, неспорідненої з латинською. Ще з часів античності має місце пристосування термінологічних утворень грецької мови до орфоепічних та орфографічних норм латинської мови. Відтак, при вивченні медичної термінології студенти фактично опановують термінологію двох неспоріднених мов через латинську транслітерацію. Зважаючи на специфіку вимови голосних та приголосних звуків грецької мови, під час вивчення термінів студенти повинні засвоїти доволі складне написання лексем грецького походження в латинській транслітерації. Такі терміни містять численні дифтонги та диграфи і їх опанування може становити труднощі для студентів, оскільки вони не розуміють, звідки виникає те чи те буквосполучення у слові. Отже, для кращого запам'ятовування написання термінів грецького походження доцільно знову ж таки застосовувати ті навчальні програми, котрі якомога краще візуалізують цей матеріал та за допомогою виконання вправ на підстановку, доповнення пропусків тощо тренувати орфографічні навички студентів.

Лінгвістична складова термінологічної компетентності майбутніх лікарів є нерозривно пов'язаною із когнітивним аспектом опанування термінології, що полягає в здатності розуміти зміст терміну, його структуру, вміння встановити зв'язки між термінами та класифікувати їх за певними категоріями. Студенти повинні не лише завчити терміни, а й усвідомлено використовувати їх у своїй практичній діяльності. Когнітивна складова термінологічної компетентності також детермінує розуміння смислових зв'язків між медичними

термінами. Студенти-медики повинні чітко усвідомлювати, як один термін може корелювати з іншим та як терміни можуть взаємодіяти між собою у певному медичному контексті. Знання греко-латинських морфем дозволяє студентам зорієнтуватися у ситуації, коли вони зустрічають новий термін, а отже, зрозуміти його значення. Когнітивна складова термінологічної компетентності безпосередньо корелює із розвитком критичного мислення, від якого залежить, наскільки правильно фахівець використовує певне термінологічне поняття з урахуванням обставин конкретної клінічної ситуації. І тут виразно простежується її зв'язок із комунікативним аспектом термінологічної компетентності, адже майбутні лікарі мають як розуміти зміст терміну, так і оптимально використовувати його в процесі фахової комунікації. Цілком природно, що студенти-медики активно залучаються до професійного медичного дискурсу вже з перших років навчання, розширюючи та накопичуючи особистий термінологічний вокабулярій. Слід наголосити, що майбутній лікар має сприймати термінологію не як певну закріплену структуру, а як безальтернативний засіб професійної комунікації. Отже, на когнітивному рівні студенти повинні сформувати цілісну картину професійної термінології, щоби в комунікативному просторі вільно, доцільно та доречно застосовувати терміни як при комунікації з колегами, так і в роботі з пацієнтами.

Висновки. Термінологічна компетентність студентів-медиків є однією з фундаментальних у професійній діяльності лікаря, оскільки свідоме, коректне та точне використання термінів є неодмінною умовою ефективної роботи фахівця у сфері медицини. Термінологічна компетентність є багатоаспектним явищем та детермінує здатність лікаря знати, розуміти та усвідомлено оперувати спеціальною медичною термінологією в професійній усній та письмовій комунікації. Зважаючи на те, що більшість студентів є носіями кліпового мислення, що передбачає фрагментарний, візуально орієнтований спосіб сприйняття великих масивів інформації, методика викладання греко-латинської термінології може бути адаптованою до когнітивних особливостей сучасної молоді, поєднуючи традиційні підходи з новітніми віртуальними навчальними практиками, котрі дозволяють якісніше засвоїти матеріал та зменшити психологічну напругу. Вивчення шляхів адаптації методики викладання медичної термінології до реалії кліпового мислення є перспективним напрямком подальших досліджень, адже формування термінологічної компетентності студентів-медиків є важливим завданням їх освітньої підготовки та принциповою умовою фахового становлення майбутніх лікарів.

Література:

1. Мілорадова Н. Е., Шевченко В. В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної компетентності особистості. 2020.
2. Волощук І. П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. 2014. Вип. 34.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 1(47) 2025

3. Мачинська Н. І. Психологічна компетентність – необхідна складова професійної компетентності майбутнього фахівця. Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах. 2013. № 1. С. 123–128.

4. Жукова О. А., Павлов В. О., Лукіяничук А. М., Яковліва О. П. Психолого-педагогічний аналіз кліпового мислення як феномена сучасності. Академічні візії. 2023. № 17.

5. Бухало І. В., Кондрашова А. В. Інформаційний серфінг та кліпове мислення у викладанні іноземної мови. Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції. 2018. С. 33–35.

References:

1. Miloradova, N. E., & Shevchenko, V. V. (2020). Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichna osnova doslidzhennia profesiinoi kompetentnosti osobystosti [Competency-based approach as a methodological foundation for the study of personal professional competence].

2. Voloshchuk, I. P. (2014). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti studentiv VNZ: kompetentnisnyi pidkhid [Formation of professional competence of university students: Competency-based approach]. Naukovi zapysky Nizhyns'koho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia, (34).

3. Machynska, N. I. (2013). Psykholohichna kompetentnist' – neobkhidna skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia [Psychological competence as a necessary component of professional competence of future specialists]. Inzhenerni ta osviti tekhnolohii v elektrotekhnichnykh i komp'iuternykh systemakh, (1), 123–128.

4. Zhukova, O. A., Pavlov, V. O., Lukiianchuk, A. M., & Yakovlieva, O. P. (2023). Psykholoho-pedahohichnyi analiz klipovoho myslennia yak fenomena suchasnosti [Psychological and pedagogical analysis of clip thinking as a phenomenon of modernity]. Akademichni vizii, (17).

5. Bukhalo, I. V., & Kondrashova, A. V. (2018). Informatsiinyi serfinh ta klipove myslennia u vykladanni inozemnoi movy [Information surfing and clip thinking in foreign language teaching]. Suchasni pidkhody ta innovatsiini tendentsii u vykladanni inozemnykh mov: Materialy XIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 33–35.